

3.8 INTELIGENTNÍ DESIGN V PRAXI

3.8.1 APLIKACE TEORIE

Než se budeme věnovat podrobnějším případovým studiím, je užitečné si přehledně uvést příklady praktické aplikace popsané teorie inteligentního designu. Pro připomenutí rozdílu mezi běžným, chytrým a inteligentním řešením nejprve jeden příklad.

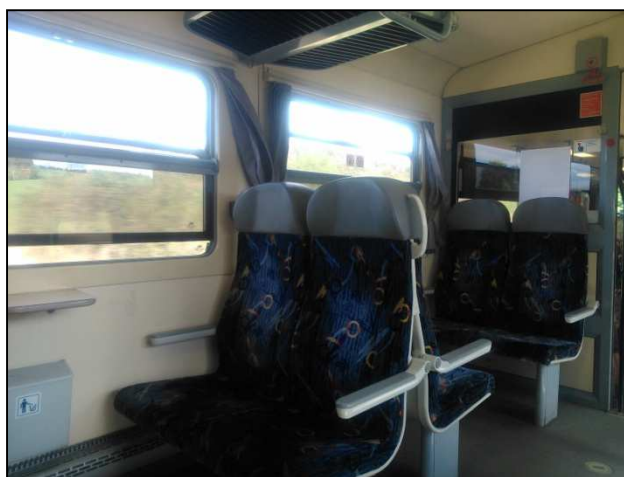

Běžný, chytrý a inteligentní kontejner na odpady

Běžné české kontejnery na rozdíl od mnoha evropských neumožňují otevírání víka nožním pedálem. To je důležité nejen z hlediska hygieny, ale i z praktického důvodu. Často neseme ve druhé ruce aktovku, kterou pak musíme odložit do špíny na zem.

Chytrý kontejner navržený v rámci českého projektu „Chytré město“ obsahuje elektroniku se signalizací o naplnění a lis na zvětšení množství pojímaného odpadu, ale obsluhu uživateli neusnadňuje. Chytrý kontejner proto není dostatečně inteligentně navržený.

Inteligentní kontejner MEVA má řešeno barevně odlišitelné zamykatelné víko tak, že nemůže zůstat zčásti otevřeno, aby se šířil zápach. Kontejner je manipulovatelný jediným zaměstnancem a především umožňuje uživateli odložení odpadu bez dotyku rukou (nožní páka). V mnoha rozvinutých zemích západní Evropy ani jiná řešení otevírání víka neexistují. České radnice však pro své občany takové řešení odmítají u MEVY objednávat.

Běžné, chytré a inteligentní řešení mikroklimatu dopravního prostředku

Běžná řešení v autech či vlacích obsahují otevíratelná okna z nezbarveného skla, záclonky či žaluzie a systém vytápění. Tímto způsobem lze řešit většinu problémů teploty a světelného záření.

Tzv. chytrá řešení existují zejména v hromadné dopravě, kde by mělo být podmínkou komfortu individuální přizpůsobení parametrů odlišným potřebám různých jedinců. Chytrá řešení to většinou nezvládají, neboť neobsahují všechna potřebná teplotní čidla, nebo nejsou vybavena programem či profesní obsluhou respektujícím ergonomické požadavky na nastavení teplot. Ochrana před slunečním zářením většinou spoléhá na nedostatečně funkční temná skla a odstraňuje z řešení záclonky. Temná skla mají ale při neslunečném počasí velmi negativní vliv na lidskou psychiku. Dorovnávání individuálních lokálních podmínek není většinou cestujícím umožněno, neboť ovladače buď chybí, nebo mají malý rozsah, či jsou nefunkční a otevírání oken buď není instalováno, nebo je personálem blokováno s tradiční výmluvou „že by klimatizace nefungovala“. Klimatizace spotřebovává zbytečně energii, čím jen přispívá k dalšímu oteplování Země. Klimatizační systémy jsou také zbytečnou lůžnou bakterií.

Inteligentní řešení dokáže jen s pomocí regulace rychlosti a směru proudění nechlazeného vzduchu a záclonek dostatečně řešit všechny problémy a to i s individuálním přizpůsobením odlišným potřebám jedincům na různých místech vozu při využití jejich vlastní obsluhy.

Dobrý materiál k výzkumu i výuce inteligentních řešení v oblasti produktového a informačního designu představuje sbírky uměleckoprůmyslových muzeí. Využijme akviziční činnost Muzea umění a designu Benešov členěnou na kolekce podle specifických funkcí produktů. Následující charakteristiky jsou především výraznými příklady, nikoliv zcela komplexními studii.

Varné konvice značek Tefal a Sencor, 1. desetiletí 21. století, sbírka MUD BN

● **Domácí potřeby** představují poměrně různorodou kolekci s mnoha produkty provázejícími běžný život člověka, které funkčně neodpovídají žádné z dalších více specializovaných částí sbírky. Proto v ní vedle skutečně domácích potřeb najdeme i jiné, např. venkovní sportovní. Dominují v ní přirozeně elektrické spotřebiče užívané při bydlení.

Při různorodém složení kolekce nebude vymezení kvalit **inteligentních domácích potřeb** univerzálně platné. Půjde zejména o ergonomické tvarování, logické a snadno přístupné umístění ovladačů, jejich čitelné a srozumitelné grafické odlišení, nezatěžování životního prostředí a to ani hlukem, snadné čištění, spolehlivá kontrola funkcí ad. Zdůrazněme opět také známý, ale opomíjený obecný požadavek na tvarování, které zejména u dočasně používaných produktů nemá zakrývat vnitřní funkce, ale naopak, aby celkové ovládání produktu mohlo intuitivně používat optické a hmatové vjemy. U domácí elektroniky může hrát významnou roli otázka dálkového ovládání, programování případně automatické činnosti. Zde je nezbytné nepodléhat komerčním pověrám o jednoznačné výhodnosti nahrazování fyzické a psychické činnosti člověka automatickými režimy strojů. Naopak. Inteligentní vysavač nebude automatický, ale pomůže přirozenými pohyby procvičit tělo i schopnost psychického vnímání a soustředění. Absence dálkového ovládání je jedním z předpokladů dynamického ergonomického sezení, protože to musí obsahovat častější změny nejen polohy sedu, ale i polohy celé postavy. Všechny samostatné automatické režimy přístrojů musí být především vypnutelné a pak také snadno programovatelné a především snadno (i pomocí animovaných vizualizací) představitelné, během vzdálené činnosti kontrolovatelné, případně kontrolovatelné pak zpětně, což při dnešních možnostech a cenách elektroniky nemůže být ekonomický problém.

Walkman GRUNDIG Beat Boy 100, Nizozemí, 80. léta 20. století, sbírka MUD BN

● **Zvukové nahrávače a přehrávače** představují zajímavý typ produktů, který měl a má vliv na formy distribuce a kvalitu adopce mnoha tvůrčích projevů. Je užitečné sledovat jejich funkční a stylový vývoj od počátku technické historie až po jejich spojení s přístroji pracujícími s obrazem. Z hlediska funkčnosti měly na vývoj stylu vliv různé faktory. Jednak šlo o postupnou miniaturizaci, v níž největší krok znamenalo nahrazení rozměrné a těžké záznamové a reprodukční mechaniky čipovými prvky. Při přechodu z monofonní na stereofonní reprodukci se ve většině případů rušila kompaktnost přístroje, která byla nahrazena prvky umístěnými v prostoru vzdáleně od sebe. Z hlediska designu bylo zajímavé také sdružování více typů přehrávačů do jednoho celku. Nejdříve šlo o tzv. hudební skříně, které byly svébytným kusem nábytku, později pak o tzv. věže, které stavebnicovým způsobem spojovaly např. magnetofon, gramofon, tuner ad. s jedním zesilovačem, nezávisle použitelným i pro jiné účely.

Inteligentně navržený zvukový nahrávač či přehrávač se vždy snažil o co nejvěrnější tonální a prostorové zvukové podání. U analogové techniky se k němu přibližovaly nejvíce stereofonní přístroje značky HI-FI, vrcholu pak dosáhla digitální technika. Inteligentní přístroje mají manuálně i psychicky jednoduché ovladače. Mobilní nepoužívají jednorázové baterie, mají lehké praktické síťové adaptéry, které snadno umožní dobytí akumulátoru při libovolné příležitosti a nabízejí k užití především sluchátka, která dávají předpoklad energeticky úsporné reprodukce a kvalitnějšího přenosu zvuku do uší, současně brání oběžování prostředí zvukový smogem. Inteligentní sluchátka musí mít vhodnou vazbu na ušní bubínek, aby nedocházelo ke ztrátám kvality zvuku, nesmí vypadávat, ale současně nesmí ani tlačít, nejen ve vnějším zvukovodu, ale ani na hlavě, neboť z toho mohou vyplývat psychické a fyzické problémy. Inteligentní přehrávače také již dokážou bránit poškození sluchu vysokou hladinou decibelů. U sluchátkových přístrojů jde o jednoduché mechanismy, u reproduktorových o spojení regulace hlasitosti s čidly detekujícími vzdálenost nejbližší osoby.

Přenosný televizor Tesla 4156AB MINITESLA, výroba Tesla Orava, Slovensko, 1975-77, sbírka MUD BN

● **Rozhlasové a televizní přijímače** představují zajímavou kapitolu historie designu, jak z hlediska stylového řešení, tak svých funkcí. Vývoj funkčnosti směřoval jednak ke zkvalitnění reprodukce zvuku a obrazu, v prvním případě k prostorové „hi-fi“ formě, ve druhé od malého černobílého obrazu s nevelkým rozlišením k velkému, širokoúhlému a prostorovému. Změnu zaznamenaly i způsoby ovládání od přímého po dálkové, nejprve kabelové, později bezdrátové.

Dnes je za **inteligentní přijímač** považován takový, který nabízí nejen audiovizuální kvalitu, ale rovněž spolehlivé a snadné ovládání funkcí. Stále to není samozřejmostí, neboť poznatky kognitivní psychologie se nedostatečně využívají, přístroje mají nevhodné sestavy ovládacích prvků, nečitelnou nebo nesrozumitelnou grafiku jejich označení. O tzv. intuitivním ovládání se dá mluvit jen zřídka, naopak běžně existují tak komplikovaně ovladatelné funkce, že řada uživatelů na ně zcela rezignuje. To se týká i dálkových ovladačů. Častým jevem jsou také málo sdílné návody k použití, protože namísto psychologů a pedagogů je píšou technici. I takto, negativně, lze vymezit požadavky na inteligentní provedení přístroje. Jednou z cest k funkčnosti ovladačů je unifikace sestav a grafického popisu, kterou nabízejí technické normy

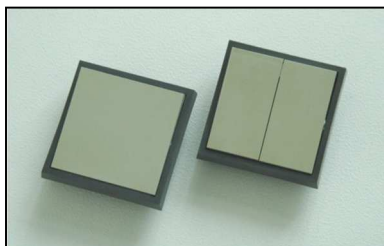

Kinofilmový dálkoměrný fotoaparát Zorki 10, Sovětský svaz, 70. léta 20. století, sbírka MUD BN

● **Fotografická a filmová technika.** Je zajímavé se zabývat funkčností těchto produktů ve vztahu k řemeslné kvalitě tvorby i k profesionální úrovni jejího zpřístupnění divákům. Neméně užitečné je ale sledovat styl designu audiovizuálních nástrojů, přístrojů a strojů.

Základními vlastnostmi **inteligentní audiovizuální techniky** je dobrá ovladatelnost a kvalitní obrazový a zvukový záznam či prezentace. V kvalitě ovladatelnosti je důležitý způsob zapojení automatických režimů včetně možnosti jejich vyloučení. S nástupem elektronického záznamu byla dána k dispozici možnost okamžité kontroly záznamu

při snímání, což patří k nejdůležitějším podmínkám inteligentních řešení. Dalšími jsou citlivost snímací soustavy, možnosti optické soustavy a jednoduchost dalšího zpracování i distribuce hotového záznamu.

Velkoplošné interiérové kolébkové vypínače v dobové šedé barevnosti 70. let, 1973, výroba Elektro-Praga Jablonec nad Nisou, sbírka MUD BN

● Elektroinstalační, stejně jako vodoinstalační a mechanické ovládací ad. prvky navrhované často od 19. století bez zvláštních stylových záměrů nebo jen s potřebou lehké dekorace mají v očích pozdějších generací mimořádné výtvarné kouzlo, emotivně posílené vzpomínkou na průkopnické činy prvních období technických revolucí. Je jistě užitečné sledovat tvarový vývoj elektrosoučástí od minulosti k dnešku, kdy jsou již dlouho předmětem zájmu předních designérů nejen ty doplňující vzhled špičkových interiérů, ale i další, jen technicky sloužící fungování výrobních technologií.

Inteligentní elektroinstalační prvky vynikají nejen spolehlivou elektrotechnickou funkcí, ale jsou také čitelné, umožňují dobře odlišit své různé funkce a snadno se ovládají. K tomu patří i nezbytnost přesvědčivé, ale nerušící odezvy ovladačů, nejlépe kombinované vizuálně-auditivní. Odezvu mají lepší klasické klávesy než dotykové displeje. Důležité je také praktické a logické umístění a rozmístění v prostoru, které v celkovém efektu vytváří mnohdy vyšší komfort než centralizované ovládací panely.

Stolní interiér. celokovová lampa typ 1680, design Josef Hůrka, výroba družstvo Napako Praha, sbírka MUD BN

● **Svítilna** představují významnou oblast designu mj. proto, že se světlem jsou spojeny důležité často sociálně odlišné symbolické výklady různých aktivit, ať již jde o pozitivní myšlení, okázalost či plýtvání. V každém případě je společnost na vnímání světla citlivá, neboť dokáže přitáhnout pozornost. Mimo jiné i svou kvalitou, která může nést některé konkrétnější obsahy, ale i obecně v pocitech analyzovatelných psychologických vnímání. Způsob osvětlení, ať již přirozenými nebo umělými zdroji výsledek lidského vnímání velmi ovlivňuje. Velké procento populace je schopné rozeznat i malé odchylky od běžného složení světla daných situací a reagovat na ně, mj. i disharmonickými pocity. S tím souvisí také pozornost volbě umělých světelných zdrojů. Člověk je dlouhodobě navyklý vnímat světlo ze zdrojů, které vyzařují současně teplo, a proto obsahují výraznou část „teplých“ barev od červené po žlutou. Na to je nastavena spektrální citlivost oka. Podle ní se určuje kvalita světelných zdrojů označovaná jako faktor podání barev. Novější úsporné typy zdrojů ji ještě nemají dostatečnou.

Inteligentní svítidlo má mít tedy zdroj s dobrým podáním barev, ale současně energeticky úsporný. Nemá oslňovat, případně svítit do míst, kde nepřináší efekt (např. venkovní svítidla do nebe, kde přispívají ke světelnému smogu). Má mít regulaci výkonu, která umožní, že v dané chvíli svítíme jen tolik, kolik potřebujeme. Podle typu mohou mít inteligentně navržená svítidla také regulaci směru a úhlu vyzařování nebo možnost změny bodového osvětlení na rozptýlené.

Stolní počítač Power Macintosh G3 s klávesnicí a myší, Apple, Spojené státy americké, 1999, sbírka MUD BN

● **Kancelářská technika** dnes představuje jedny z nejčastějších pracovních pomůcek. Proto je důležité studovat její předchozí vývoj i současný stav. Svou nepřírozeností ve vztahu k vlastnostem lidského organismu může mít mnoho negativních dopadů, fyzických i psychických. Součástí kancelářské techniky je i komunikační a další audiovizuální technika, kterým je věnována samostatná pozornost.

Kancelářskou a výpočetní techniku dnes tvoří poměrně komplikované technické systémy. Je proto důležité, aby u inteligentních řešení byl jejich hardware i software optimálně nastaven podmínkám laické praxe i kontaktu s lidským organismem. To znamená mj. i snadnou vzájemnou kombinovatelnost různých přístrojů, které naopak mnozí výrobci z důvodů zisku, jindy lhostejnosti, ale často i neschopnosti brání. Příkladem z nedávné minulosti může být problematická komunikace různých typů softwaru, nejednotné nabíječky nebo adaptéry, náhrada inteligentního řešení energetických kabelů prezentací pohádek o bezdrátovém přenosu energie, nesjednocené konektory sluchátek atd.

Erik Ahlgren: Mobilní telefon Sony Ericsson T610, 2003, Švédsko, sbírka MUD BN

● **Telefony** patří k velmi rozšířeným komunikačním prostředkům, jejichž dobrý či špatný vzhled i funkčnost nás provázejí téměř všude. Někdy mohou být i statusovými předměty (např. iPhone), ale např. výroba luxusních mobilních telefonů je slepou uličkou, neboť v ní podobně jako u luxusních hodinek nevznikají návrhy, které by obstály v konkurenci špičkového světového designu a většinou ani technologií.

Je zajímavé, že testování funkčnosti mobilních telefonů běžné časopisecké rubriky či webové stránky nedokážou dostatečně zvládnout, kdy jedny podstatné vlastnosti neumí přesvědčivě zhodnotit ani ve srovnání, jiné mnohdy vynechávají. Přitom metodika testování zpracovaná odborníky – ergonomy, je dostupná. Jak tedy má optimálně vypadat a fungovat **inteligentně navržený mobilní telefon**? Podmínky je poměrně hodně, zde se jen stručně zmíníme o některých. Klávesy, či dotyková pole displeje musí být dostatečně velké, aby nedocházelo k záměně se sousedními. Dnešní větší formáty to již dobře umožňují. Ergonomicky optimální odezvu mají mechanické klávesy, takovou dotykové displeje nedosahují. Zvukové odezvy nejsou vhodné, obtěžují okolí. Pro dotykové displeje jsou optimální optické odezvy. Telefon nesmí mít vytvořena tlačítka základních funkcí tak, aby se v kapse omylem spínala, což stále ještě nebývá dobře vyřešeno. Rozmístění kláves a dotykových plošek musí být nejen ergonomické, ale také v logických vazbách. Optimální řešení jsou zpracována a není důvod, aby každá značka, někdy i každý model volily své odlišné verze, což činí přístroj nepřátelským. Pro případ ostrého slunečního svitu má telefon s dotykovým displejem na zadní straně mechanickou klávesnici s jednoduchým diodovým displejem. Ke kompatibilitě nabíječek a sluchátek musela výrobce donutit inteligentní legislativa. Ještě je nezbytné zajistit jednoduchá rychlá řešení pro přenos či úpravu dat z telefonu vč. seznamu kontaktů. Inteligentní telefony mají čitelnou grafiku, včetně typografie (písmové znaky vhodného ductu s otevřenými tahy atd.) a používají unifikované grafické symboly namísto folklórních obrázků uctívaných zbytečně coby „ikony“. Barvu grafických prvků lze optimálně

využit k významové orientaci a je nesmyslné s ní plýtvat v rámci atraktivně barvených obrázků. Pokud se výrobce rozhodne pro odlišnou strukturu softwaru a jeho ovládání, je vhodné, když program obsahuje přímo podněty a doporučení k obsluze zobrazující se na displeji. Zde je třeba upozornit, že tzv. intuitivní ovládání je většinou reklamní dezinformace. Intuitivní ovládání umožňují především přístroje a programy, které se co nejvíce podobají nejrozšířenějším typům a v rámci značky dlouhodobě nemění logiku struktury ovladačů. Inteligentní telefon je snadno propojitelný s různými dalšími komunikačními aj. přístroji, bez toho, že by při tom musely pomáhat složité návody k použití nebo odborné servisy.

Turistická souprava nádobí LIGHT MY FIRE, 2002, Švédsko, 1. desetiletí 21. století, sbírka MUD BN

● **Stolování** představuje v životě každé společnosti významný rituál. Není proto divu, že jídelním a nápojovým servisům věnují designéři velkou pozornost. V zásadě se při tvorbě talířů, hrnků, pohárů či příborů prolínají dva estetické přístupy. Jeden staví na ladnosti jednoduchých, zejména oblých tvarů, druhý na různých typech dekoru.

Jak odpovědět na otázku po **inteligentním designu** v této oblasti? Jeho styl by měl jistě odpovídat interiéru, ve kterém se používá. Také praktičnost je relativní a vyvozuje se ze způsobu užití, pro odlišné situace bude vhodná polévková miska, miskovitý talíř či běžný polévkový talíř. Má být talíř na pizzu stejně široký, jako pizza? Jistě musí být širší. Italové to vědí lépe než Češi. Stejně jako to, že espresso potřebuje malý šálek se silnými stěnami, které rychle vstřebávají teplo nápoje, aby se mohl hned pít. Britové zase vědí, že šálek na čaj, který má větší objem než káva, zkrátí čekání, když je široký a nízký. Musí mít bílý vnitřek, aby se mohla dobře kontrolovat správná barva nálevu. Asiaté podotknou, že miska na zelený čaj bílá být nemusí, protože u tohoto typu teplého nápoje není barevný odstín tak rozhodující. Nemá ouška, podporuje soustředění při pití. Západní čajový šálek ouško má, tam se při pití konverzuje. Francouzi vědí, že kvalitní víno si zaslouží průhledný pohár, neboť i když neumíme všichni jeho barevnost posoudit, podpoří v nás následný chuťový prožitek. I pivo chutná ze skleněného půllitru lépe, než z hliněného korbetu... Nejen dekorativní prvky talířů či hrnků, ale i struktura stolní desky nebo ubrusu dokáže podpořit nebo oslabit naše soustředění na chuť jídel a nápojů.

Šálek s podšálkem Pavla Šťastného z počátku 21. století, sbírka MUD BN

● **Podávání čaje** je obřadem na Východě i na Západě, nebo se k němu blíží, proto jsou servisy k tomu sloužící vytvářeny a nakupovány mnohdy se zvláštní pozorností. Je zajímavé sledovat, jak se tradiční formy proluly do stylů 20. století i následné současnosti. Zvláštní čajovou subkulturu představují silně rozšířené podřadné „čajové“ produkty zejména ze supermarketů, kde kvalitní čaj v široké nabídce téměř chybí a lidové čajové hrnky vyznačující se výškou, větším objemem a mnohdy (ale ne vždy) problematickým designem. Zde platí heslo, že kvantita a povrchní efekt nahrazuje kvalitu.

Inteligentní čajový servis používá materiál, který se neprojeví negativně na jemné chuti čaje a respektuje tradiční uznávané hodnoty tohoto nápoje. Jak už bylo uvedeno, konvice, ale především šálky umožní kontrolu barvy

čaje průsvitností nebo vnitřním bílým odstínem. To se týká především černého čaje, zelený není na barevném odstínu tolik závislý, proto se pije často z misek s vnitřním odstínem, který není bílý, ale ani tmavý nebo výrazněji barevný. Inteligentní šálky pak svou šířkou a malou výškou urychlí včasné vychladnutí horkého nápoje, aby na jeho konzumaci nebylo nutné nekonečně dlouho čekat. Na tom se tvarově shoduje západní i východní produkce.

Alberto Brrogliao: Zahradní svítící křeslo Gumball armchair Light, 2010, výroba PLUST (Itálie), sbírka MUD BN

● **Sedací nábytek.** Na tomto tvarově a funkčně výrazném produktu lze dobře dokládat stylový vývoj i uživatelský komfort. Zatímco první kvalitativní rovina je historiky umění podrobně zpracována, druhá nikoli. Je tomu tak mj. proto, že v akademickém i muzejním prostředí dosud nepůsobí laboratoře ergonomie, které umožňují seriózně zkoumat vztah lidského organismu a různých produktů designu.

Jak vypadá **inteligentní židle**? Odpovědi na tuto otázku se až do nedávné minulosti vyčerpávaly ergonomickým popisem fyzických rozměrů a tvarování. Speciální pozornost si vyžadují stoličky určené pro různé pracovní procesy. Tam potom záleží nejen na rozměrech, ale i dynamických tlacích opěráků nebo speciálním tvarování područek. U sedadel v dopravních prostředcích jde o odpérování otlaků, nebo boční opěrky na hlavy pro možnost spaní. Avšak sebelepší tvar židle nezajistí dostatečnou ergonomii. Té můžeme dosáhnout pouze vhodným střídáním poloh, jak samotného sezení, tak změnou do kleku a stoje. Dochází tak k potřebnému přesunu statických zátěží pohybového systému. Střídání poloh jistě nezávisí jen od vůle člověka, židle mu musí změny umožňovat (vhodným prostorem, případně variabilitou opěrných ploch), nebo dokonce k nim přímo podněcovat. Tvarování musí také snížit rizika lokálních otlaků a pevností sedáku působit proti ochabování podpůrného svalového páteřního korzetu. Důležitý je však z hlediska hygieny, potřebného tření a zejména tepelného odporu inteligentní výběr materiálu. Designér, kterému záleží na vzhledu jeho produktů, si musí uvědomit, že na lesklé chladivé povrchy budou uživatelé klást polštáře, které design pozmění. Inteligentní návrhář myslí v daných případech také na skladnost (skládací nebo stohovací řešení), ekologii a ekonomiku.

Jaroslav Vaculík: příruční stůl s částečně sklopnou deskou, 60. léta 20. století, sbírka MUD BN

● **Další nábytek a jeho sestavy.** Mnohé prvky interiérů mají někdy daleko k **inteligentnímu pojetí**. Například o kvalitách lůžek se hodně píše, přesto lidé při jejich výběru nemají příliš jasno, protože emotivní reklama dokáže přebít seriózní racionální informace. Vedle strukturování pružnosti jednotlivých vodorovných částí, jde o řešení vzdušnosti a chemickou kvalitu užitých materiálů. V kuchyních se zase zapomíná na potřebu různorodosti výšek pracovních ploch, nejen pro odlišné typy prací, ale zejména pro nesejné výšky lidských postav. V málokteré kuchyni dnes najdete mycí dřez umožňující snadné mytí velkých pekáčů nebo sestavy prvků podporující svou polohou hygienu celého postupu. Svého času panovalo velké soustředění na stoly sloužící práci se stolními počítači. Snažily se dostat do vhodné výšky klávesnici i monitor. S nástupem notebooků nastala v tomto směru velká lhostejnost a ergonomie se vrátila do své prehistorie. I nejkomfortnější sprchové kouty někdy postrádají sestavu

praktických prvků umožňujících odložení různých drobných potřeb fungujících při tomto typu hygieny. Již dávno byla vymyslena záchodová prkénka, která bez zbytečných nákladů a elektroniky dokážou řešit prevenci proti znečištění močí, ale vyrábějí se jen ojediněle. Podobně je to někdy se sedadly hromadných dopravních prostředků, kde se „experimentuje“ směrem ke zhoršení užitných vlastností. Klimatizační prvky interiérů velmi často nemají teplotní čidlo a pokud užívají automatický režim, většinou jim chybí venkovní teploměr, na kterém je inteligentní regulace zcela závislá. Jak potom také vyplývá z úvah v této publikaci, servomotory, elektronika nebo světelné efekty představují ve směru k inteligentním řešením spíše slepé uličky. Mj. proto, že zastánci filosofie jejich užití současně tlačí na snižování životnosti svých produktů, čím se stupňují výrobní náklady i celková zátěž životního prostředí.

Henrik Johansson: autíčko Lillabo, výroba Ikea, 2012, sbírka MUD BN

● **Dětské hračky** tvoří svébytný obor sběratelství designu. Existuje pověra, podle níž na stylu výrobků pro děti příliš nezáleží, neboť ještě nemají vyvinutu vnímavost pro náročnější řešení. Mylně se tak dětem předkládají hračky zbytečně nebo nelogicky strakaté, což zpomaluje jejich kognitivní vývoj a někdy i vytváří základy závislosti na vizuální nestřídmosti. Děti je jistě možné upoutávat též živými pestrými tóny, ovšem v přirozených tonálních a prostorových vazbách k vizuální realitě. Vedle toho je však vhodné od samého začátku dítěte navkat na střídmé, jednoduché, prosté předměty, mezi nimiž ty pestré mají tvořit menšinu. Hračky představují široký komplex produktů, který si zaslouží pozorný psychologický, pedagogický i ergonomický výzkum. Z něho lze vyvodit množství vlastností skutečně inteligentních hraček.

Inteligentní dětská hračka nemusí být pestrá, měla by často používat i jemné lomené tóny a jejich rozvržení by mělo podporovat pochopení funkcí jednotlivých částí objektu. Tóny mají mít přirozený vztah k materiálu a jeho povrchu. Přesto, že plasty mohou být dnes už neškodné, je dobré dávat přednost přírodním materiálům, které posílí vztah dítěte k přirozené realitě. Inteligentní dětské hračky vyvažují možnosti práce podle návodu s prací podle vlastní tvořivosti. Hračky představují většinou model skutečnosti. Je dobré vybírat ty části reality, které zásadně posílí rozvoj dítěte. Rodové role není vhodné vnucovat ani potlačovat, děti se podle své povahy k nim samy více či méně postupně přikloní. Na jednu stranu je vhodné výběrem hraček vhodně regulovat vztah k závislostem, povrchnosti, plýtvání, na druhé straně není nutné se zásadně obávat bojových hraček, pokud nepřevažují a jsou vhodně užívány. Velkou pozornost je nutné věnovat digitálním hračkám s displeji a automatům. Velmi záleží na jejich výběru a neměly by nad ostatními převažovat.

Olgoj Chorchoj: náramkové hodinky pro značku Prim, 2008, sbírka MUD BN

● **Design psacích potřeb a brýlí** stojí za sledování nejen proto, že je mu z hlediska vývoje uměleckého řemesla a návazně designu od nepaměti věnována pozornost, ale také z důvodu, že jde o základní pomůcky pro duševní práci, nejnáročnější činnost člověka. Tento hodnotný vztah však problematická společnost snadno převrací do formální roviny a psací potřeby i brýle se také stávají statusovými předměty zastupujícími pouze materiální a nikoliv duševní bohatství svých majitelů a uživatelů. Podobným problémem mohou trpět **náramkové hodinky**.

Intelligentní design psacích potřeb je spojen nejen s požadavkem na fyzickou ergonomii, ale také na úspornost, která je v případě kuličkových tužek, fixů a plnicích per dána maximální životností a možností výměny náplní. **Intelligentně navržené brýle** by měly být dostatečně mechanicky odolné, pevně sedící, bez nepříjemných tlaků v místech nosu a spánků. Dioptrické brýle by měly umožňovat pevné nasazení tmavých slunečních skel z rovněž mechanicky odolného materiálu. Přidanou hodnotou může být tmavnutí dioptrických skel při stoupající hladině slunečního svitu, nezbytností pak tvarování, které zabrání oslnění sluncem pronikajícím do oka nad obroučkami.

Intelligentní náramkové hodinky mohou dnes představovat komplexní osobní komunikátory spojené s další osobní technikou. Stačí však uvést požadavky na přístroje časomíry, neboť zdaleka ještě nebývají dnes plněny, ani u dražších produktů. První podmínkou je čitelnost i za ztížených pozorovacích podmínek. Dalším požadavkem jednoduchá a spolehlivá ovladatelnost. Systém kombinace tří ovladačů elektrických hodiněk nebývá mnohdy jednotně logicky řešen a dostatečně graficky označen. Spolehlivost pak spočívá zejména v tom, že ovladače musí být při běžné činnosti vypnuty, aby se náhodnými dotyky nepřepínaly nebo nespouštěly nežádané funkce. Protože vysokou přesnost chodu lze zaručit pouze příjmem rádiového signálu, měly by mít všechny hodinky s výjimkou nejlevnější kategorie přijímač časového signálu obsahovat.

*Model proslulého Citroënu DS 19 od designéra Flaminia Bertoniho z roku 1955
v provedení anglické firmy MatchBox, sbírka MUD BN*

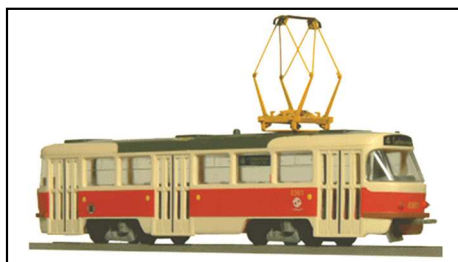
● **Auta** patří k neatraktivnějším oblastem oboru zejména díky tvorbě automobilových karoserií. Na jejich vnějším vzhledu lze názorně sledovat stylové proměny 20. století. Zajímavý je také vývoj funkčnosti a ergonomie. Pro člověka se stala auta postupně pohodlnější a snáze ovladatelnější, ale vývoj dospívá i do mnoha slepých uliček. Jednou z nich je zbytečné používání chladící klimatizace, což důsledně popisují mnohé ergonomické studie. Je zajímavé, jak se konstruktérům nedaří kvalitně řešit odstínění kabiny proti slunečnímu oslnění, kdy tmavá skla nejsou dokonalým řešením a mimo hodiny přímého slunečního svitu přinášejí sice málo diskutovaný, ale prokazatelně negativní psychický efekt. Jízda autem nebude nikdy dost ergonomická, neboť neumožňuje svobodu pohybu, jako hromadný dopravní prostředek. Auto navíc bohužel nabízí své užití pro mnoho lidskému tělu zbytečných a škodlivých účelů, kdy nahrazují přirozený pohyb, fyzickou a psychickou zátěž. To se dotýká důležité otázky svobody, s níž užívání aut souvisí. Mnoho lidí zatím nedokáže rozlišovat podstatnou svobodu vnitřní od poměrně formální svobody vnější a vyvozuje z toho mylné závěry. Nesmírně důležitá, ale opomíjená, je také problematika osobní a sociální mimoslovní komunikace mezi interiérem auta a vnějším prostředím popsána následně v části o hromadné dopravě.

Osobní auto bylo fenoménem 20. století, postupně však individuální doprava způsobila vinou nedostatečné regulace takové problémy měst i přírody, že lidé s vyššími typy inteligence se od ní znechuceně odvracejí k alternativám jako je cyklistika nebo hromadná doprava. Ekologické problémy spojené s individuální automobilovou dopravou se v rozvinutých zemích poměrně intenzivně postupně řeší, stranou pozornosti ale zůstávají mnohé problémy etické. Tato oblast prokazatelně patří k nejvýraznějším, dotýká se obecně i profesní etiky. Jedním z aktuálních problémů je vztah osobního komfortu, luxusu a společnosti. Jeho fyzickými reprezentanty jsou zejména čtyřkolky a luxusní terénní vozy. Jejich do sebe zahledění majitelé si často vůbec nevšímají veřejných diskusí hovořících o tom, že tato vozidla nepatří do měst, mj. proto, že jsou velmi nebezpečná při střetu s chodci, ale nepatří ani do přírody, kde škodí přinejmenším hlučností a obtěžují ty, kteří tam hledají to nejpodstatnější – přirozenou harmonii všech vnímatelných součástí. Z hlediska designu je zajímavé, že čtyřkolky i SUV stavějí převážně na agresivním vzhledu, který podporují i módní tmavá skla kabin. Oba produkty vznikly jako nepřilíhající užitečné při hledání tzv. „mezery v tržní nabídce“ a jsou příznačné pro kritizovaný současný jev majetkového vzdalování horních majetkových vrstev a zbývající společnosti. Ke čtyřkolkám a SUV je nutné přidat i luxusní elektrické samohyby, zbavující člověka možnosti přirozeného pohybu.

Skládací koloběžka KOSTKA RUBIK 4, Česká republika, 2015, sbírka MUD BN

Pozitivní protiváhu v individuální dopravě tvoří **kola**, případně **koloběžky**. Představují velmi zajímavý ergonomický problém, neboť dostávají lidské tělo do specifické polohové, pohybové a bezpečnostní situace. Jejich elektromotorizované verze jsou přirozeně jednou ze slepých uliček. Pro řešení návrhů jízdních kol je důležitá nejen jejich základní funkce – jízda, ale také možnost jejich přenášení v rukách, převážení jinými dopravními prostředky a tedy jejich skladnost. **Inteligentně navržené kolo** má adekvátní prvky velikostně přizpůsobitelné postavě, sedlo nepoškozující tlakem tělo, přiměřenou volbu a ovládání převodů, osvětlení pro případ jízdy za tmy a zcela nezbytně **zvonek ohleduplně upozorňující míjené chodce**. Tento poslední prvek je zásadním symbolem etiky vztahu majitele kola k ostatním lidem. **Inteligentně navržené auto** má nejen nízkou spotřebu, omezené zplodiny a hluchost, ale především skromný neagresivní vzhled, komunikující průhledná skla oken, promyšlené stínění cestujících proti slunci, namísto klimatizace lokální ventilátory a filtrování vzduchu přiváděného zvenčí, orientační a bezpečnostní systémy využívající nejnovějších technologií a přiměřenou velikost. V posledním bodě jde o etickou reakci na diskusi, jaká velikost a cena auta je standardní, a kde je hranice, za níž je už jen rozmařilost, arogantní reprezentace majetkem a snížený ohled k životnímu prostředí.

František Kardaš: tramvaj ČKD Tatra T3, konec 50. let, model T3RP, výroba 2012, sbírka MUD BN

● Designu **hromadných dopravních prostředků** stojí za to věnovat zvýšenou pozornost nejen po stránce stylové, ale především z hlediska ergonomie, která silně souvisí s profesní etikou. Ekonomika dopravy je totiž mj. závislá na velikosti prostoru věnovaném jednotlivému cestujícímu. Ten je zejména v autobusech a letadlech značně omezován a pasažérům jsou namísto něj nabízeny různé povrchní náhražky s představou, že pod jejich vlivem na nepohodlí zapomenou. Základem etiky dopravce je proto jasná deklarace kvalit skutečného komfortu mj. členěním prostoru podle standardů tříd a omezení propagace komfortu povrchního (občerstvení, audiovizí, klimatizace, doplňkové služby). Podle známého pravidla, že každá stavba patří vlastníkově zejména zevnitř, ale zvenku je majetkem veřejnosti, je nutné psychicky vnímat také exteriér dopravních prostředků, jejichž vzhled zásadně ovlivňuje kvalitu veřejného prostoru. Mobilní, pohybující se objekt působí na vnímatele silněji, než statický. Proto je nutné ohlídat jeho případnou vzhledovou agresivitu a aroganci. Tyto negativní vlastnosti vznikají nejen necitlivým tvarováním nebo barevností, ale také užitím temných skel, kterými není vidět dovnitř. Možnost pohledu dovnitř je důležitá pak zejména na terminálech, kde si nastupující podle obsazenosti vybírají vstupní dveře. Celkově je problematika mimoslovní komunikace mezi interiérem dopravního prostředku a vnějším prostorem důležitá, neboť doprava dnes přemísťuje velké množství lidí často na vzdálená neznámá místa a mezi jiné sociální skupiny lidí. V dopravě je vhodné respektovat mnohé principy: Člověk se lépe vyrovná se změnou prostředí a lépe pozná a pochopí cíl, když cestu postupně sleduje. Organismus cestujícího se snadněji vyrovná s pohyby dopravního prostředku, když sleduje vnější krajinu (nejlépe pak, když jako řidič pohyby vozidla sám ovládá). Člověk při příjezdu k neznámým lidem přirozeně potřebuje je sledovat postupným přiblížením. Kdo sleduje jiné lidi z dopravního prostředku, který vždy psychicky představuje určité ohrožení, musí dát možnost sledovaným, být jimi také viděn.

Jiří Španihel, sedadlo II. třídy „Comfort“, 2011, výroba Borcad, sbírka MUD BN

Inteligentní design zevnějšku dopravního prostředku proto musí působit psychicky dojmem, který není agresivní a dokáže harmonizovat s prostředím např. historických měst, nebo i přírody. Umožňuje také snadno identifikovat dopravní spoj, kvality komfortu dopravního prostředku i vhodné místo vstupu (inf. grafika). **Inteligentní design interiéru** splňuje podle tradičního třídění (I. – III. třída) nároky na prostor k sezení, kvalitu samotného sedadla, uložení zavazadla, osvětlení, otevírání a zakrytí okna, místní kontrolu a regulaci teploty, místní regulaci proudění vzduchu, dohled nad dodržováním pravidel chování včetně hlučnosti, sociální bezpečnost, informace o průběhu jízdy i kultivovanou obsluhu vozidla, zejména zrychlení a zpomalení pohybu řidičem či strojvedoucím, resp. pilotem. Umírněnou barevností inteligentní interiér umožňuje příjemný pocit z jízdy různým typům cestujících.

Rýže ve vakuovém balení, které nepředstírá množství ani vzhled, sbírka MUD BN

● **Obaly potravin** patří k nejvýznamnějším fenoménům soudobé civilizace, což si často neuvědomujeme. Umožňují konzervaci čerstvých i trvanlivých potravin, jejich hygienickou distribuci a někdy i praktickou konzumaci. Jsou však také mimořádně kontraverzním produktem, na jehož vizuálně upravené ploše probíhá navenek ne příliš nápadný, ale ve skutečnosti velmi tvrdý boj mezi poctivými silami společnosti, které prosazují právo veřejnosti na maximální informace o nabízené potravíně a výrobci spojenými s obchodníky, jejichž zisk je značně závislý na potlačení objektivních informací. Zatímco na designérských soutěžích se převážně hodnotí jen stylové řešení obalů, objektivní testy musí zahrnovat problematiku čitelnosti smysluplných textů (která bývá potlačena ve prospěch reklamních textů), zakrývání obsahu neprůhlednými plochami, praktičnost otevírání a dalšího užívání.

Jaký tedy má být **inteligentní potravinářský obal**? Jeho hlavní úlohou je chránit obsah před znehodnocením vnějšími negativními fyzikálními, chemickými i biologickými vlivy a nabídnout dostatečný pohled na vizuální kvalitu a množství obsahu, který před koupí nelze na rozdíl od jiného typu zboží jinak posoudit. Obal nesmí zakrývat vzhled ani množství svého obsahu. Nepředstírá množství ani kvality neodpovídající reality. Písemné informace o kvalitě balené potraviny musí být rozměrem písma a vhodným kontrastem podkladu dobře čitelné i za horších světelných podmínek, srozumitelně formulované a musí být graficky usnadněno jejich hledání na různých místech vícejazyčných textů. Obalu však nedodává inteligenci jen absence nedostatků, ale zejména to, co dokáže nabídnout navíc. V dnešním světě rezignace na kvalitativní třídění by měl proto obal uvádět garantovanou třídu kvality potraviny (I.-III.). Džungli zbytečných soudobých povrchních informací by pak měl narušit **vizuálním popisem výroby daného produktu**, protože většina lidí dnes konzumuje věci, o kterých nemá vůbec tušení, jak vznikají (odtrženost od reality). Inteligentní obal lze snadno otevřít za podmínek, kterým je určen. Vyžaduje-li to povaha obsahu, umožňuje obal hygienickou konzumaci nebo opětné uzavření. Je označen informací o vratnosti, recyklaci a rizicích spojených s jeho nevhodným následným užitím, například se spalováním.

Jan Čapek: *Mattoni Sport*, 2004, sbírka MUD BN

● **Nápojové obaly** jsou svébytným fenoménem, neboť se v nich odrážejí kulturní zvyky i sociální odlišnosti. Na designu nápojových obalů je užitečné sledovat vztah materiálu, tvarování a grafického řešení povrchu k obsahu stejně jako způsob otevírání/uzavírání ke zvyklostem konzumace. Jde mj. o vztah kvality nápoje a kvality materiálu obalu i jeho designové provedení.

Na **inteligentní nápojový obal** se vztahují podobné požadavky jako na další potravinové obaly, proto jen stručně uvedme, že by měl umožňovat vizuální kontrolu vzhledu a množství obsahu, o kterém musí srozumitelně a čitelně slovně informovat bez zbytečně zavádějících obrázků a reklamních hesel. Otevírání má být snadné, tam kde si to obsah žádá, má být k dispozici spolehlivé opětne uzavírání. Nápoje v obalech k okamžité konzumaci v terénu mají umožňovat snadné a hygienické pití. Za inteligentní není možné ale považovat obal, který důsledně plní všechny funkce, je však zbytečně výrobně a materiálově náročný. Obaly mají také být vyrobeny z materiálu, který umožní je rychle dostat do vhodné konzumační teploty (chlazení, přehřátí). Inteligentní nápojový obal přirozeně plní ekologické požadavky, ať již recyklací nebo opakovaným oběhem.

Obal na sypaný černý čaj, Československo, 60. léta 20. století, sbírka MUD BN

● **Obaly čaje** tvoří v oblasti potravinářského obalu svébytný fenomén se zajímavou tradicí. Ochránit kvality skutečně špičkové čajové suroviny vyžaduje zvláštní pozornost. Jde především o zachování přirozené vůně a zabránění druhotnému zvlhnutí, které může vést k postupné chuťové degradaci. Nároční spotřebitelé přitom dokážou kontrolovat mnohé kvality i pohledem na sušené čajové lístky, proto je vhodné umožnit otevírání obalu před nákupem. Protože jde o hodnoty svázané s tradiční rostlinnou produkcí, kde inovace nehrají žádnou roli, je kvalitní čaj nabízen spíše v obalech historizujícího stylu, což se ovšem může stát i zneužitou klamavou reklamou. Proto je pro **inteligentní obal** zcela nezbytné označení druhu čaje, kvality lístků (pomocí mezinárodní zkratky nebo popisem), lokality odkud pochází a data sběru, podobně jako u vína. Zatímco v minulosti byly dodávky poměrně kvalitních čajů samozřejmostí i do běžných obchodů, od 90. let tak silně narostla produkce aromatizovaných podřadných druhů, že v některých prodejnách kvalitní čaj vůbec nenajdete. Dobrý čaj samozřejmě může být balen i do vyluhovacích sáčků z kvalitní suroviny, ale děje se tak jen zřídka, převážně u sortimentu určeného pro prvotřídní hotely. Řešení vyluhovacích sáčků, zejména způsob jejich vyjímání z obalu představuje zajímavý ergonomický problém, se kterým si umí poradit jen nejinteligentnější výrobci potravinářských balících linek.

Igelitová taška jako trvalý transportní obal produktu, Československo, 80. léta 20. století, sbírka MUD BN

● **Nákupní tašky** patří k nosičům typického grafického projevu konzumní společnosti. Umístit na nákupní tašku reklamu firmy nebo zboží či služeb ale není tak problematické, jako zahlcovat reklamou prostředí měst i krajiny. Z hlediska ekologie a etiky se vedou diskuse o přednostech papírových tašek a recyklovatelnosti plastových, nepochybně však je, že **inteligentní nákupní taška** je především dlouhodobě použitelná a současně skladná, tedy nejspíše textilní.

Směrová šipka z orientačního systému čs. zdravotnických zařízení, Československo, 80. léta 20. stol., sbírka MUD BN

● **Informační tabule** tvoří v prostředí důležité prvky komunikace. Patří k nim např. tabulky označující domy, ulice, zastávky dopravy, orientační směrovky, dopravní značení ad.

Inteligentní informační tabule musí splňovat v praktické komunikaci požadavky čitelnosti a srozumitelnosti, které vycházejí z ovládnutí druhé gramotnosti. Výraznost praktické vizuální informace v prostoru se řeší jinými způsoby, než výraznost komerční informace. Praktická vizuální komunikace musí respektovat logiku vzájemných vazeb systému tvarů a systému významů. Jde o komplexní kvalitu vizualizace myšlenek. Inteligentní praktická komunikace umožňuje rychlé a spolehlivé rozlišování i jemnějších významových odchylek mj. užíváním základních barevných a tvarových kódů i respektováním mezinárodní unifikace ISO, což lze přirovnat ve verbální komunikaci znalosti gramatiky angličtiny. Tato obecná kritéria kvality platí i pro dále zmiňované informační produkty.

Mapa okolí Prahy, Protektorát Čechy a Morava, 1941, sbírka MUD BN

● **Mapy** jsou svébytným útvarem vizuální komunikace. Často se v nich odráží nejen dobový výtvarný, ale i celý životní styl. Při letném pohledu na vývoj map vidíme, jak se obracejí od zobrazování přirozené krajiny k izolovaným komunikačním a technologickým strukturám. Mapy jsou důležitým studijním materiálem a výukovou pomůckou nejen z hlediska historie zobrazování půdorysu krajiny, měst, stavebních komplexů a komunikačních linií i koridorů, ale také proto, že užívají grafické symboly a informační barevné i tvarové struktury.

Součástí nebo doplňkem map bývají dopravní schémata, jejichž kvalitu a vývoj odborně sleduje Institut informačního designu. Skládací a nástěnné mapy pro své harmonické smyslové kvality jistě nikdy nezmizí ze světa, ale

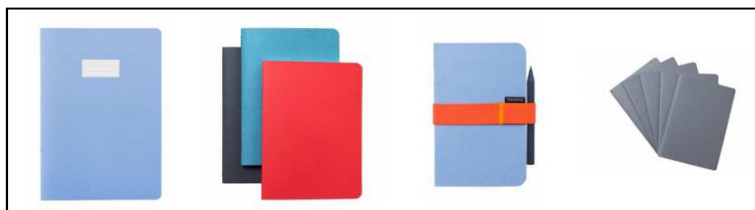
částečně je nyní nahradily digitální formy určené pro displeje. Jejich omezená plocha nevyhovuje přirozené psychice vnímání, stejně jako plynulé změny měřítka zobrazení digitálních map.

Inteligentní mapa dokáže názorně vizualizovat prostorové a další souvislosti, čím současně posiluje prostorovou inteligenci člověka. Ta je totiž nyní velmi oslabována používáním hlasové složky navigačních systémů GPS. Inteligentní mapa také používání jednotné, mezinárodně unifikované grafické symboly i znaky a nakládá v logických vazbách s barevnými a tvarovými strukturami. To zdaleka není samozřejmostí, neboť mapy, zejména digitální, jsou často vytvářeny komunikačně nekvalifikovanými autory.

Obálka regionálního telefonního seznamu Banská Bystrica, Slovensko, 1988, sbírka MUD BN

● **Telefonní seznamy a jízdní řády.** Tradiční informační publikace jsou nejen dokladem pozornosti jejich vydavatelů k dobovému vizuálnímu stylu, ale také schopnosti pracovat s typografií funkčně. To dokážou zejména v germánské jazykové oblasti, odkud je možné si brát příklad jak v čitelnosti, tak zejména logice třídění informací. V Berlíně se bylo možné setkat ještě v roce 2008, tedy v době plné funkčnosti elektronických informačních systémů, se třemi typy řazení telefonních stanic v tištěném seznamu: podle jména, podle adresy a podle telefonního čísla. Německé telefonní seznamy jsou příkladem **inteligentního grafického designu**. Logické třídění rubrik Zlatých stránek v Čechách je naopak ne příliš funkční. Psychologové také sledují, jak s úbytkem užívání tištěných jízdních řádů klesá schopnost lidí operovat s kombinovanými systémy informací. Dílčí seznamy a jízdní řády v klasické vizuální podobě budou vždy nejvýhodnějším řešením pro informační přehledy např. na zastávkách a terminálech, byť budou třeba zobrazeny na displeji.

Z produkce pražské značky Papelote, 2015, sbírka MUD BN

● **Učebnice, sešity, omalovánky nebo ilustrace pro děti** silně ovlivňují vizuální kvality našeho pracovního prostředí a mají vliv na kultivaci vizuální vnímavosti školní mládeže i dospělé populace. Platí zde modifikace úsloví známého z architektury, že stylové řešení vchodu do paneláku je do jisté míry důležitější než kvalita projektu národního divadla. Pro české území je charakteristické, že za totality dokázaly mnohé z kvalit běžného grafického designu uhlídat známé komise fondu výtvarných umění, ale po roce 1990 vtrhl do této oblasti podbíživý amatérský dekorativismus, který má protiváhu jen v menšinové produkci reklamních materiálů vyspělejších firem. Úhledné poznámkové bloky jsou také známy z propagační produkce muzeí umění. **Obálka inteligentního školního sešitu** je střídmá, až strohá, aby nerozptylovala pozornost při vyučování a nekazila vkus, který se také někdy ve školách snaží pedagogové kultivovat. Styl ilustrací učebnic je ideální příležitostí k prezentaci vkusných aktuálních forem vizuální tvorby, které mohou i při absenci výtvarné výchovy plnit důležitou kultivační výchovnou funkci.

Sociální plakát, Česká republika, 90. léta 20. století, sbírka MUD BN

● **Sociální versus komerční reklama.** Komerční reklama patří dnes k nejvýraznějším fenoménům grafického designu, má množství negativních funkcí a zahrnuje vizuální prostor nicotnými i zavádějícími informacemi. Komerční reklama také silně podporuje konzumeristický životní styl, který má řadu různě škodlivých rovin. Jestliže ji nelze dostatečně regulovat, je nezbytné se snažit ji alespoň částečně komunikačně vyvážit. K tomu slouží sociální reklama, jejímž zadavatelem by měly být nekomerční instituce, zejména stát, obce, občanská sdružení, vzdělávací zařízení ad. Na úplné vyvážení nemají dostatek finančních prostředků, a kdyby měly, způsobilo by to silnou nevoli komerčních subjektů a nepochybně i jejich účinné protiakce.

Jestliže není reálné, aby byla sociální reklama příliš rozšířena, je nutné pečovat alespoň o její kvalitu, aby vynaložené finanční prostředky byly opravdu funkčně využity. Kvalita má dvě roviny – styl a funkčnost. Z komerční oblasti je známo, že reklama, která vyhrává stylové soutěže, je málo účinná. Grafici si naopak stěžují na to, že pokud chce zadavatel účinně komunikovat s veřejností, nutí je do primitivních metod a odmítá výtvarně vyhraněné návrhy. Proto je zajímavé sledovat u sociální reklamy obě kvalitativní roviny. Většina muzeí, která vytvářejí sbírky grafického designu, sleduje bohužel převážně jen stylové kvality. **Inteligentní sociální reklama** musí splňovat všechny: čitelnost, srozumitelnost i estetiku.

